

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: **Papp Viktor**
Cím: **Arcképek a zenevilágból**

Forrás: **Szózat**

Bp.
(Helv)

1920. 7/1
(Idő)

(Köt. v. füz.) (C)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Szendy Árpád

Idő

"1920"

Személy

Arcképek a zenevilágból

Szendy Árpád

Írta: Papp Viktor

Az öreg Albrecht főherceg az Alföldön jártában érintette Békés-Szarvas határát is. Polgári diszben álltak előtte többek közt a gimnáziumi tanárok is, csak egy daliás alakon volt magyar atilla, Petőfi-gallér, Kossuthkalap stb. A magyar viseletre s német hangzásu névre figyelmes lett a főherceg s hozzáfordulva kérdezte:

— Und was unterrichten Sie?

— Mathematik und deutsche Sprache —
válaszolta önérzetesen a tanár.

Ilyen volt Szendy György, az Árpád atyja. Régi, pesti, német nagyiparos családból való, Golnhöfernek hívták, de magyar minden porcikája. Őt gyermeke volt. Árpád fia születése előtt (1863) változtatta meg családi nevét. Szendy György nemcsak igen művelt tudós, hanem általában kiváló ember volt. Nagyon szépen és kiválóan jól hegedült. Gyermekkorában Budapesten két híres hegedűmesternek, Ellingernek és Szervasinszkynek Joachimmal együtt volt tanítványa. Mint a szülői házban, úgy a szarvasi tanáréban is állandó volt a zenélés. Nemes, komoly kamarazene fölöttébe a meghitt szobákat. Alkalmas talaj egy fogékony gyermek nagyon korán megnyilvánuló zenei fejlődésére. Az apa azonban nem akart fiából csodagyermeket nevelni. Csak tízéves korában kezdte meg rendszeres zongoraoktatását. Ezt megelőzőleg azonban nem is lehet megállapítani, hogy a kisfiu mikor kezdett a zongorával

foglalkozni, mert amint ő maga mondja, nem emlékszik arra az időre, amikor nem tudott volna zongorázni. Legelőször a Chován zongoratanár atyja taníttatta a kis Szendyt, de édesanyja csakhamar átvette őt az öreg Chován kezéből és sajátmaga vezette tovább. Olyan föltűnő volt az eredmény, hogy kiképzés végett fölhozták a fiut Budapestre. Az Odry közvetítésével Ábrányi Kornélnál jelentkezett a Zeneakadémián fölvételre, de a professzor oly gyenge készségűnek találta a gyermeket, hogy nem vette föl, hanem a Nemzeti Zenedét ajánlotta. Pedig a kis Szendy tehetségének olyan föltűnő tanujelét adta a fölvételi vizsgálaton, amelyet nem lett volna szabad figyelmen kívül hagyni. A szokásos etüdök után ugyanis Meysedernek egy tróját emlékezetből kifogástalanul és úgy játszotta, hogy a hegedű és gordonka szólamát is átvitte a zongorára. Mégsem vették föl. Ellenben a Nemzeti Zenedében egyszerre a negyedik osztályba került. Három évig tanult itt Zapf Antaltól zongorát és Engessertől zeneszerzést. Meglehetősen gyorsan haladt, annyira, hogy akkoriban a Hungáriában tartott zenedei hangversenyek egyikén Liszt Ferenc előtt játszotta el gróf Zichy Géának „Valse d'Adel” című szerzeményét Liszt átiratában. De a mindent tudnivaló s máris jóítéletű gyermek nem volt megelégedve előmenetelével. Mindenáron a Zeneakadémiába vágyott. Édesanyjától kapott ötforintnyi zsebpénzén egyszer csak jelentkezett az Akadémián fölvételi vizsgálatra. Sikerral. Gobbi Henrik tanárhoz osztották be, kinél mint legtehetségesebb növendék alig kétévi tanulás után 1881-ben Liszt Ferenchez került, ki előtt a fölvételi vizsgálaton a nagymester H-moll szonátáját játszotta. Mérhetetlen mű-

vészeti kincsekkel duő hónapokat töltött a nagymester mellett. De beteg lett. 1884-ben vissza kellett mennie a szülői házba. Két évig volt Szarvason, ahol magántanítással s zeneszerzéssel foglalkozott. A város közönségéből alakult szövetkezetféle 1200 forint évi fizetéssel tizenkét növendéket bizott rá, ezenfölül is adott órákat, de a Liszt-tanítvány nagyraihavatott lelke áttörte a vidéki korlátokat s amint egészsége javult, az édesanyjától kapott négyszáz forinttal feljött a fővá-

rosba. Egyenesen beállított Mihalovichhoz, a Zeneakadémia akkori új igazgatójához és így kezdte:

— Tanár akarok itt lenni . . .

— Hát kicsoda maga? — kérdezte meg-lepetten az igazgató. Pár nap mulva mégis megkapta az akadémiai segédtanári állást évi négyszáz forint fizetéssel. Koesslerrel önhibáján kívül nem volt valami jó viszonyban. Mikor egyszer késve jöttek órára tanítványai, zongorához ült s egy saját témájára írott tizenkét változatát játszotta, mikor Koessler benyitott a terembe. Rámordult:

— Mit játszott most?

Felelet után elragadtatva mondta a ke-mény professzor:

— De hiszen ez nagyon szép! . . .

Igy békült meg Koesslerrel s került hozzá zeneszerzést tanulni. Az Akadémia olyan tehetséget látott Szendyben, hogy a zeneszerzési tanszak elvégzése után államségéllyel Weimarba, majd Bülowhoz Berlinbe került. De a némeleket sohascm tudta megszeretni. Bülow sem foglalkozhatott betegsége folytán az ifju művésszel s így németországi csalódásait örömmre változtatta az a távirat, melyet a híres gordonkaművész, Popper Dávid küldött neki Berlinbe, hogy menjenek Oroszországba

roszországi stílustól Odessza, minden nagyobb városban hangversenyeztek. Popper, a nemeslelkű, kiváló ember és művész, gyermekesen örült, ha a közönség tapsa csak egyel is többször hívta Szendyt a dobogóra, mint őt. E nagy körút után 1890-ben a Zeneakadémia zongoratanzakának tanárává nevezték ki. Ettől az időtől főként pedagógiai munkásságának élt s többé nem ment hangversenykörutakra. Nem vágyott ki az országból rövid időre sem. Sohasem kívánt külföldi babérokat, legföljebb Bécsben kamarazenézett Roséékkel s Prillékkal. De itthon a pedagógia mellett is minden szeszomban módot keresett szereplésekre. Hol önálló hangversenyeket ad, hol mint kamaraművész szedi a komoly babért, hol mint alkotóművész van büszkeségünké. Óriási értékű pedagógiai működését azzal honorálta a Zeneakadémia, hogy 1912-től a zongoraművészképző vezetését bízta rá. Ma is ezen a helyen áll, de mellette legújabbban a kultuszminiszter a Nemzeti Zenedé elnöki tisztségét is rábizta. Bizonyára elsőrendű zenei középiskolát teremt majd ebből a nagymúltú, de elhanyagolt, elirányított intézményünkből.

Szendy Árpád ma *legnagyobb zongorapedagógusunk*. Ez a legkimagaslóbb értéke. Nemcsak azért, mert hagyományosa, képviselője és terjesztője a Liszt-tradícióknak, hanem mint saját lábán járó pedagógus is megbecsülhetetlen. Liszttől rengeteget lehetett tanulni s minthogy Szendynek szeme, füle és befogadóképessége rendkívüli volt, a nagymester óriási tudásából sokat megszerzett. De nemcsak megszerezte a kincseket, hanem át is tudja azokat tanítványainak adni és ez ritka pedagógiai érték. Puritán, nemes egyéniségéért, megbecsülhetetlen tapasztalataért s mindentudásáért rajonganak tanítványai. Ugy beszélnek róla, mint ő beszélt Lisztről s azt mondják, leckeóráit végighallgatni: nemes élvezet. Tanítványai magáhozláncolásában és foglalkoztatásában a Liszt pedagógiai fogásait is alkalmazza. Általában árad lényéből a Liszt-tradíció. Sokszor beszél a nagymesterről. Le kellene jegyezni minden mondatát:

— Mint az óra, olyan pontos volt Liszt, a pedagógus. Délután háromkor belépett a terembe s már százárnyalatu köszönésével magához láncolt külön mindenkit. Mindig kitüntetésnek vettük, amikor bármelyikünket a zongorához szólított. Először a műről beszélt, aztán meghallgatta eljátszását. Ha helytelennek találta azt s az illető tehetségét nem sokra tartotta, odament hozzá, megcirógatta, meg is csókolta s bravók-kal megdicsérte. Ez volt a legrosszabb. Akivel így tett, az többet előtte alig zongorázhatott. Ha valaki előtte

úgyon rosszul játszott, az nem foglalkoztatta, még ha évekig járt is órára. Ha rendkívül tehetséget vett észre, aki valamit elhibázott, megállította. Megmagyarázta a hibát, el is játszotta helyesen ott rögtön s háromszor is megismételtette a hibásan játszott ütemeket. Ha valaki nagyon nagy fába vágta a fejszéjét, például egyik nőtanítványa Schumann „Szimfónikus etüd”-jeit készült előtte eljátszani, ő maga ült le a zongorához s végigjátszotta a hatalmas opuszt. A mester után természetesen nem merre senki sem ugyanazt eljátszani. Ilyen finoman szabadult sokszor Liszt egy rossz zongorázástól. Este hét óra felé szoktak végezni a leckeórák. Ilyenkor már idegeskedett a mester, mire a tanítványok nagyrésze elment. Köszönés közben némelyikünknek intett, hogy maradjunk s még akkor este kilenc óráig is tanított néhányunkat. Néha meghívott vacsorára, mely többnyire sült vagy főtt burgonyából, ecetes uborkából állott vajjal és paprikával s az elmaradhatatlan pattogatott kukoricából. Természetesen nem hiányzott a jó ital, de az étel ilyen furcsán szerény volt. Liszt ugyancsak nem vette meg az alkoholt. Folyton élt vele. A legérősebb vörösborokat, konyakokat itta. Soha semmi haja nem volt tőle, legföljebb gyöngépir ömlött el szántott, tagolt arcán s még valótóbbá lett pompázatos homloka. Nemcsak vacsoráin, de zsebében is mindig volt pattogatott kukorica. Mindig nagyon csinosan öltözködött. Olyan rendkívüli megjelenésű és hatású ember volt, amilyen kevés élhetett eddig a földön. Láttam többször a Haynald Lajos, Schlauch Lőrinc, Türr István, Klapka György, az Andrásyak társaságában, a nagy Bülow is ott volt s mind — törpékké váltak e hatalmas zseni mellett. A világ minden részéből naponta hozta utána a posta a különféle kótákat. Ezeket sokszor én bontottam föl s néztem át zongorán. Némelyiket a mester előtt, vagy vele együtt. Egy alkalommal a Ricordi kiadásának egy igen szép kiállítású füzetében különféle faji szerenádok kerültek elénk Burgmeintől. Négykezes művek voltak, végigjátszottuk a mesterrel az egészet. Az utolsó egy kínai szerenád volt s hogy a füzet szép kiállítása ebben is stílusos legyen, háromszögű kótákkal nyomatta a kiadó. Megleptek nagyon a háromszögű kótafejek s elhibáztam a darabot. Liszt határtalan fölényel eltol a zongorától s a két oldalt egyszerre nézve, játszotta le a szerenádot. Szinte bosszusan mulatott, hogy megakadhat valaki valamin, ami hangjegy. Ekkor értettem meg, hogy a Wagner Richárd kusza kézírású Lohengrin, Tannhäuser stb. partitúráját miért volt képes egyszerre jól leolvasni, zongorára alkalmazni, azután még utolérhetetlenül eljátszani is.

gini művet ismerjük. A „Bach-Szendy 15 válogatott kis präludium fokozatos összeállításban, újj-renddel, előadási jelekkel és jegyzetekkel” 1906-ban jelent meg Rozsnyai Károly zeneműkiadónál s azóta folyton növelte a zongorairodalom nagyjainak magyarázatos kiadását. Egy csomó Bach, Clementi, Cramer, Czerny, Kessler, aztán Haydn, Mendelssohn, Mozart, Beethoven, Schubert és hovatovább egy Chopin összkiadás áll a Szendy átdolgozásában s magyarázatában a zongorázni tanulók rendelkezésére. Pedagógiai kincsek ezek a kóták. A Liszt-hagyomány legtisztább örösei. És milyen melegen ütközik ki belőlük a Szendy ragyogó magyarsága. A füzetek okos bevezetéseiből csak úgy cseng a színmagyar szó. Magyarázatai rövidek, világosak. Magalkotta magyar műszavai pompásak. Újj-jelzései olyanok, mintha Liszt állana a zongora mellett.

Annak dacára, hogy Szendy több mint harminckét év óta zongoratanításban öröklök, zeneszerzőnek is elsőrangú. Méltán büszkesége a magyar zeneszerzői gárdának. Költői invenciója és erőteljes fajisága emeli a magyar zeneszerzői munkásságát. Zongorára írt két szonátát, két magyar rapszodiát, tíz aforizmat magyar népdalok fölött, hét magyar zeneköl-

ecet a „ques”-t, egy alleg. nagyzenekar-kísérettel. Írt Szegény operát, a „Mária”-t, két kispuszt, két vonósnyegest, hét ötteményt nagyzenekarra, négy any és Reviczky köiteményeire, 11 átiratot s legújabbban zongorizót. Emlitenünk kell, hogy érdekes gyermek- és ifjúkori van. Aki ezeket a műveket zongorázta, az a magyar zenehatármegyéjén áll. Az első zongorázó magyarok között találjuk, ene helyett magyar zenét ír.

nt zongoraművész is elsőrangú: „Klavierlexikon”). Nemcsak gyobbak közül való, hanem a z mértén is jelentős. Popper roven G-dúr zongoraversenye eljátszása után ezt mondta

eint sem hallottam megdöbbenéssel zongorázni.

zenekritikánk az utóbbi években gnek, doktrinérnek stb. nevezte leglelkesebb művész. Minthogy st érzései fölé emeli, legszigorubátsza, és nem enged semmit az özőnség tévelygő izlésének, nem

tudták kellően értékelni nemes fölényét s abszolút tisztult zongorajátékát.

Szendy középlemetű, őszbevegyülten szőkés, szántottarcu, törékeny alaku ember. Ivelt, valódi homloka s energikus tekintete uralja lényét. Művelt, kellemes modoru, de sokszor ridegségbe burkolózó. Legjellemzőbb és legértékesebb kvalitásának tartom a magyarságát. Mindent magyarul tud. *Egyetlen nagy művészt sem ismertem, aki ennyire magyar ember lett volna.* Törölmetszett szülőltje a duserejü békési földnek. Beszédében, eszejárásában, művészetében önkénytelen magyar. Sorsa is tipikusan magyar sors. Szegényen, rettentés küzdelmekkel harcolja ki az életétől nevét. Fiatalon megszeret egy szép lányt, feleségül veszi. Fokozódnak az anyagi gondok, a család bajait verejtékkel hárítja. A kenyér utáni hajszá stb. ... sok-sok álmát és lehetőségét törte meg. Csak a művészetbe vetett egyetemes hitét nem. Csaknem férfiatlan szerénységét s beteges érzékenységét mint titkos átkot cipeli. Az érvényesülmitudást a sors kifejejtette életéből. Nem is ott áll ma, ahová szellemi kincsei vihették volna, de reméljük, hogy jövőjében a nemzet nagy fiainak értékét jobban számon fogja tartani.